

Répásy Mihály honvédtábornok

„És ott elől a háború
Csak a kisebb baj: szomorúbb
Mi hátul áll.
A döghalál.”
(Petőfi Sándor: Szörnyű idő...)

A szabadságharc költője, Petőfi Sándor utolsó versében (Mezőberény, 1849. július 6–17.) a magyar honvédség kilátástalan helyzetét érezteti 1849 júliusában: esélytelen harc az osztrák és orosz túlerő, valamint a kolera pusztítása ellen. A kétszáz esztendeje született Répásy Mihály Kossuth egyetlen tábornoka, aki elkerülte az aradi bitófát – még a világosi fegyverletétel előtt elvitte a járvány.

Répásy Mihály 1800. január 26-án született a Szabolcs vármegyei Kemeccsén. Szülei Répásy József (Mária Terézia testőrségének tagja) és Olasz Mária voltak: gyermeküket református szellemben Sárospatakon és Késmárkon taníttatták. A fiatal Répásy később Sárospatakon hallgatott jogot, tanára volt Kövy Sándor professzor, akinél Kossuth Lajos, Tompa Mihály és Szemere Bertalan is tanult. 1817-ben állt katonai szolgálatba, mint a Knézevich dragonyosozred kadétja. 1820-ban tizedesi, 1821-ben őrmesteri, 1822-ben alhadnagyi, 1828-ban főhadnagyi rangot szerzett. 1834-ben alkapitánnyá, négy évvel később kapitánnyá, 1844-ben pedig őrnaggyá léptették elő. 1839 és 1846 között a császári királyi testőrgárda tagja, majd 1846 és 1848 között a galíciai Württemberg lovasezred osztályparancsnoka.

1848 nyarán Répásy ezredét a magyar kormány hazarendelte, a sereget ő vezette Magyarországra. A győztes pákozdi csatában (1848. szeptember 29.) alezredesként szolgált, a 6. huszárezredet irányította. 1848. október 12-én ezredessé nevezték ki, s az október 30-i schwechati ütközetben a balszárny parancsnokaként vett részt. 1848. december 1-jén tábornoki (vezérőrnagyi) rangot nyert és a Hadügyminisztérium pótlovazási és újoncozási osztályának vezetője lett. 1849. május 1. és 31. között hadügyminiszter-helyettesként tevékenykedett. A menekülni kényszerülő kormányt követte Debrecenbe, majd Szegedre, ahol térparancsnoki tisztséget látott el.¹

1849 júliusának elején érkezett Szegedre, Kossuth kíséretének tagjaként. Itt a katonák által Délvidékről behurcolt kolera pusztítóit; e járványnak esett áldozatul Répásy huszártábornok is. 1849. július 30-án hunyt el. A szegedi belvárosi temetőben helyezték örök nyugalomra, katonai tiszteletadás mellett. Sirjánál Kossuth Lajos mondott beszédet, ami azonban nem maradt fenn. Vele együtt temették Szöllősy Gáspár hadügyi titkárt és Tóth János tüzér főhadnagyot. A temetési szertartáson – az egész kormány és a városban tartózkodó főtisztek mellett – rengeteg közhonvéd vett részt. Ez volt a város és a szabadságharc utolsó tömegdemonstrációja.

Degré Alajos emlékirataiban így emlékszik meg Répásy haláláról: „Mennyire fájlaltam, sajnáltam őt, a kedélyes, derék, öreg huszárt, kit az ágyúgolyók megkíméltek, s a járvány áldozatául esett. Később hányszor felsőhajtottam: Milyen jól járt, nem érte meg a leggyászosabb napot, s elkerülte a bakó kezét.”² Egy ismeretlen közhonvéd írta ezekről a napokról: „Nem volt itt derült vigtség, mint amint Pesten 1848-ban. Az arcokon komoly hidegség vagy levertség uralkodott...” 1849 augusztusában, Szegeden a politikusok és a honvédek Répásy Mihály tábornok mellett a magyar szabadságharc ügyét is gázoszták.

Répásy síremlékét 1861-ben állította a Csongrád Megyei Honvédségélyező Egylet. Ezt kuszorúzta meg 1866-ban a Klauzál Gábor temetésére érkező országgyűlési küldöttség. Szegeden (Móravároson) utcát neveztek el róla, amelynek érdekes történetét Péter László írta meg. Az utca a szegedi nagy árvíz (1879) utáni újjáépítéskor kapta a honvéd tábornok nevét; ekkor

¹ Répásy Mihály életéről, katonai szerepéről: *Kozma Sándor: Kemeccse. Kemeccse, 1997. 120–122. old.; Szántó Imre: Szeged az 1848/49-es forradalom és szabadságharc idején. Szeged, 1987. 139. old.*

² *Degré Alajos: Visszaemlékezéseim. Bp., 1983. 276. old.*

azonban hibásan Répásinak írták. Később az i végződés lekopott, s a névadó alakja elhomályosult (mai neve: Répás utca).³

A kétszáz éve született Répásy Mihály tábornok az 1848/49-es forradalom és szabadságharc hőse. Nem vált vértanúvá, de a magyar szabadságért folytatott harc alatt esett áldozatul – katonaként – a honvédeket tizedelő kolerajárványnak.

Miklós Péter

Száz éve született Szakács Antal népművelő (1900–1980)

A Csík vármegyei Gyergyóalfaluban a Szakács család köztiszteletnek örvendett. A hagyomány szerint Szakács Antal Máté az 1848–1849. évi függetlenségi háború idején Erdélyben Bem apó hadnagya volt. A lengyel szabadságharcos tábornok iránti rokonszenvéhez az is hozzájárult, hogy felesége, Fimlek Mária lengyel származású volt. Unokájuk, a parasztgazda családban született Szakács Antal 1900. május 17-én látta meg a napvilágot. A lehetséges gyermek az elemi népiskola és a helybeli polgári iskola elvégzése után a székelykeresztúri tanítóképzőben szerzett kántortanítói oklevelet (1919).

Az első világháború végén Magyarországot gazdasági, katonai és politikai összeomlás sújtotta. Erdély drámai események színhelye. Az erdélyi román lakosság memorandumban fogalmazta meg elszakadási törekvéseit: „*Scumii körülmények között sem akar a magyar nemzetet további bármilyen állami közösségben élni.*” E programhoz megyesi nemzetgyűlésükön a szászok is csatlakoztak. Románia hadserege – az antant hatalmak egyetértésével – elfoglalta az ideiglenes demarkációs vonalakat, majd az 1920. június 4-i trianoni béke szentesítette Erdély Romániához csatolását.

1919 nyarán Szakács Antalt szülőfalujában megválasztották tanítónak, majd 1920-ban másodkántornak. A tanítás mellett folytatta a tanulmányait: a kolozsvári római katolikus Pedagógiumban (mai szóhasználattal: a levelező tagozaton) 1923-ban polgári iskolai tanári oklevelet szerzett a földrajz-termesztrajz-kémia szakból, és egyben teljesítette a román nyelvi vizsgakövetelményeket is.

1924 májusában a „*madarak és fák napja*”-ra a polgári iskola meghívta a gyergyószentmiklósi állami gimnázium diákjait és nevelőit; az utóbbiak között voltak román tanárok is. Az erdei program Szakács Antal köszöntőjével kezdődött. A beszédben elhangzottak ellen a román tanárok tiltakoztak, s azokat államellenesnek minősítették. A heves szóváltásban néhány román gimnazista verekedést provokált, s a dulakodás közben az ünnepélyen elhelyezett román nemzeti zászló rúdja eltört. Politikai per indult a felbujtással és zászlótéppéssel vádolt Szakács Antal ellen; állásából felfüggesztették, a tanítástól eltiltották. A két és fél évig elhúzódo per során a román bíróság tizenegy tárgyaláson foglalkozott az ügygel. Az 1926. december 15-i bírói döntés Szakács Antalt felmentette a zászlótéppés és a nemzetgyalázás vádjai alól. Visszatérhetett a hivatásához, s 1927 nyarán pályázat útján elnyerte Csíkszentdomokoson a kántortanítói állást. Ősszel házasságot kötött Balázs Annával, egy gyergyóalfalui parasztgazda és vegyeskereskedő leányával. A fiatal házaspár rövidesen visszatérhetett szülőfalujába, ugyanis 1929-ben meghalt a gyergyóalfalui egyházközség kántortanítója, s a helyére meghívták és megválasztották Szakács Antalt. A polgári iskolában megbízták a földrajz- és az énekórak tanításával is. A helyi *Historia Domus*-ban a következő bejegyzés olvasható: „*Az ifjúsági egyesületek vezetésében és a kulturmunkában fáradozatlan embert kaptunk benne. Alfalu szülötte – nem is csalódtunk benne.*” A Romániában üldözendő ellenséggé vált, a lelkileg összeomlott székelyeknek Szakács Antal az összetartás fontosságát hirdette. Valóságos „*lobogó fáklya a sötét éjszakában*”. Gyergyóalfalui működése során Mészeti és Gyümölcsstermesztési Egyesületet,

³ Répásy tábornok szegedi emlékezetéről: *Apró Fecene: Hol sírjaik domborútnak...* Szeged, 1998. 19. 21. old.; Péter Lisztó: *Szegedi utcanevek 1848/49 hőseiről.* Szeged, 1999/7. 58–59. old.